

УДК 347.779

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**Швець Г. О.**, к. філол. н., доцент кафедри інноватики та управління ДВНЗ «ПДТУ», м.Маріуполь

Швець Г. О. Роль і значення суб'єктивних прав у системі охорони права інтелектуальної власності. Розглянуто питання щодо суб'єктивних прав у системі охорони права інтелектуальної власності.

Швец Г. А. Роль и значение субъективных прав в системе охраны права интеллектуальной собственности. Рассмотрен вопрос относительно субъективных прав в системе охраны права интеллектуальной собственности.

Shvets G. A Role and Value of Equitable Rights is in the System of Guard of Right of Intellectual Ownership. A question is considered in relation to equitable rights in the system of guard of right of intellectual ownership.

Постановка проблеми. Світовий розвиток інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності для суспільного прогресу зумовлює виникнення двох найважливіших тенденцій.

Перша тенденція полягає в тому, що прибутковість використання інтелектуальної власності все більше приваблює тих, хто для одержання легкої наживи прибігає до неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності, що наносить велику шкоду суспільству.

Друга тенденція полягає в тому, що інтелектуальна діяльність і її результат - інтелектуальна власність знаходяться в постійній динаміці та відповідність правової охорони яких часто не встигає за їх розвитком.

При цьому слід відзначити й те, що законодавство України про інтелектуальну власність створювалося в умовах її незалежності, майже на голому місці. До здобуття незалежності, Україна, власного законодавства про інтелектуальну власність не мала. Це законодавство ще досить недосконале, воно не позбавлене окремих істотних недоліків, прогалин, суперечливих положень, деякі норми не узгоджені між собою тощо.

Зазначене законодавство України також знаходиться в постійній динаміці, - законодавець постійно шукає шляхи і способи його приведення до світових стандартів та удосконалення. Адже від належної, надійної та ефективної правової охорони інтелектуальної власності залежить рівень соціально-економічного розвитку України і, в кінцевому підсумку, добробут народу.

Серцевиною законодавства України про інтелектуальну власність є суб'єктивні права творця цієї власності. В сучасних умовах творець набуває статусу головної фігури суспільного розвитку. Розвиток інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності в значній мірі буде зумовлюватися ставленням держави і суспільства до цієї фігури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну базу дослідження склали праці вчених в галузі теорії права, цивільного права та права інтелектуальної власності: Ч.Н. Азімова, Г.О. Андрощука, С.С. Алексеєва, С.М. Братуся, Л.О. Глухівського, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, Е.П. Гаврилова, М.М. Богуславського, В.І. Жукова, К.В. Жудри, О.С. Йоффе, Н.С. Кузнецової, В.М. Коссака, В.В. Луця, В.П. Маслова, Г.К. Матвеева, Є.Ф. Мельник, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори та ін.

Мета статті – проаналізувати законодавство України про інтелектуальну власність та виявити недоліки та прогалини у системі цивільно-правової охорони особистих немайнових і майнових прав суб'єктів інтелектуальної власності.

Викладання основного матеріалу. Суб'єктом права інтелектуальної власності визнається той, хто це право уже має. Поки заявлена пропозиція чи створений твір науки, літератури і мистецтва не будуть визнані об'єктами права інтелектуальної власності, суб'єкта цієї власності немає.

Коло суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності також досить широке. Дослідженню будуть піддані особисті немайнові права і майнові права суб'єктів права інтелектуальної власності, а також права, що пов'язані з майновими.

Але у переважній більшості люди, які мають здатність до творчої діяльності, створюють різноманітні об'єкти інтелектуальної діяльності з метою забезпечити собі і своїм близьким гідний рівень добробуту. Письменник створює твір для того, щоб його продати і одержати за нього відповідну винагороду. Винахідник створює винахід з тією ж метою. При цьому не виключається, що багато творів та інших досягнень створюються за ради власного задоволення. Відомо не мало фактів, коли знані діячі (державні, політичні, наукові тощо) своє дозвілля заповнюють живописом чи іншими видами творчості. Є неймовірні факти, коли людина творить, аби довести, собі і людям, що вона може це зробити [1, с 76].

Для забезпечення належного розвитку країни необхідно, передусім, створити найсприятливіші умови для розвитку зазначених форм діяльності – у сукупності інтелектуальної діяльності.

Якщо від рівня інтелектуальної діяльності та її ефективності залежить так багато передумов успішного розвитку економіки, виробництва у тому числі, соціальних умов життя суспільства і, врешті-решт, результати життя та добробуту народу, то державна політика має бути спрямована, передусім, на всебічний розвиток цієї

діяльності, її стимулювання і заохочення. Підтримка інтелектуальної діяльності з боку держави може проявлятися в найрізноманітніших формах, але всі вони мають фокусуватися на фігурі Творця результатів інтелектуальної діяльності – інтелектуальної власності. Творець інтелектуальної власності повинен стати центральною фігурою у державі і суспільстві, адже від нього залежить рівень життя всього народу.

Між тим у передумовах економічного зростання України, передбачених Посланням Президента до Верховної Ради України, така передумова як інтенсифікація інтелектуальної діяльності взагалі не згадується [2, С. 10]. В умовах конкурсу «Людина року» є багато номінацій, за якими він відбувається, але там немає номінації у сфері науково-технічної діяльності. Представників інтелектуальної діяльності у цих конкурсах дуже мало. Водночас ні у кого не викликає сумніву, що інтелектуальна власність – найцінніший капітал людства.

Напис на куполі штаб-квартири ВОІВ у Женеві проголошує: «Людський геній є джерелом усіх витворів та винаходів. Ці твори є гарантією життя, гідного людини. Обов'язок держави – забезпечити надійну охорону всіх видів мистецтв і винаходів» [3, С. 2]. XXI ст. ООН проголосила ерою інтелектуальної власності [4, С. 3].

Рациональне використання результатів інтелектуальної діяльності в сучасних умовах приносить найбільші прибутки. Інвестування цієї діяльності стає найбільш привабливим [5, с. 14]. Тому людство у другій половині минулого століття і у XXI ст. все більше надає перевагу розвитку саме інтелектуальної діяльності. Для цього створюються необхідні економічні, політичні, ідеологічні, фінансово-матеріальні, правові тощо передумови. Серед них одним із найважливіших факторів є освіта суспільства, адже вона - генератор творчого натхнення і діяльності.

Середня і вища освіта в Україні за своїм науково-методичним рівнем не поступається розвинутих країнам. Проте за кількісним рівнем Україна явно відстає від них. Якщо у Японії 70 із 100 випускників середніх шкіл стають студентами вищих навчальних закладів, у США – 60, у Німеччині – 58, у Великій Британії – 53, у Південній Кореї – 80, то в Україні всього 36. І то наведена цифра зросла в останні роки за рахунок комерційних вузів.

Ефективність і активність інтелектуальної діяльності залежать від багатьох факторів – економічних, матеріально-технічних, фінансових тощо. Проте чи не найголовнішим є створення правової системи охорони інтелектуальної власності в Україні. Нині чинне законодавство України про інтелектуальну власність в цілому відповідає світовим стандартам або наближається до них. Проте воно не позбавлене істотних недоліків, прогалин, суперечливих положень, неузгодженостей тощо. Але його суттєвий недолік полягає у тому, що творець об'єктів інтелектуальної власності наділений недостатніми правами й пільгами, які заохочували б його до активної творчої діяльності. При цьому слід мати на увазі, що в даному разі під терміном «творець» потрібно розуміти і будь-які творчі колективи, які працюють над розробленням об'єктів інтелектуальної власності (науково-дослідні і проектно-конструкторські інститути, навчальні заклади та інші творчі організації).

Певними правами й пільгами мають наділятися не тільки індивідуальні творці і творчі колективи, а ті організації, підприємства й установи, які використовують досягнення інтелектуальної діяльності у практичній роботі, впроваджують нову техніку, створену на досягненнях науково-технічного прогресу в виробництво та іншу суспільно корисну діяльність.

Повинна бути створена мережа організацій, які мали б за обов'язок пропагувати, рекламувати досягнення інтелектуальної діяльності, а також впроваджувати зразки нової техніки у виробництво та іншу суспільно-корисну діяльність. Нині в Україні таких організацій немає. При цьому значні досягнення інтелектуальної діяльності слід наполегливо проштовхувати і на зовнішній ринок. Адже торгівля ліцензіями одна із найвигідніших її форм. У результаті зазначених та інших заходів, безперечно, зросте попит на досягнення інтелектуальної активності.

Проте чи не найважливішою є проблема істотної активізації і ефективності інтелектуальної діяльності. За радянських часів організації винахідників і раціоналізаторів залучали до своїх лав майже всіх працівників. І це давало вагомий результати. Четверта частина заявок на винаходи надходила з України, а це, приблизно, складало понад 80 тис. заявок за рік. Такої активності Україна нині не має [6, С. 264]. Між тим Україна має достатній і потужний науково-технічний потенціал, який треба привести у дію.

Для цього необхідно виробити нові підходи до концептуальних положень законодавства України про інтелектуальну власність. Тенденція розвитку сучасного законодавства про інтелектуальну власність в Україні зводиться до максимального наближення до міжнародних стандартів (міжнародних договорів, угод тощо). Між тим зазначені міжнародні акти в сфері інтелектуальної власності встановлюють лише мінімальні вимоги чи стандарти, яким має відповідати національне законодавство про інтелектуальну власність. Це не означає, що Україна повинна обов'язково дотримуватися вказаного мінімального рівня. Вона може і повинна у національному законодавстві підняти цей мінімальний рівень. Іншими словами, створити для творців ще кращі правові умови.

Другою тенденцією розвитку національного законодавства України про інтелектуальну власність є те, що воно визначає лише межі правової охорони інтелектуальної власності. Між тим зазначену охорону, на наш погляд, слід розуміти значно ширше. Принаймні, її змістом мають бути норми (розділи, глави), які передбачали б низку інших параметрів, необхідних для істотної активізації і підняття рівня ефективності інтелектуальної діяльності і, отже, її результатів - інтелектуальної власності.

Передусім, слід чітко визначитися із системою і змістом законодавства про інтелектуальну власність. Прийняття законів по кожному виду інтелектуальної діяльності, як це прийнято в Україні, виявило свою недоцільність: занадто багато повторів. Отже, слід подумати про структуру законодавства України про інтелектуальну власність. Це може бути кодифікований акт про інтелектуальну власність. Такі пропозиції уже висувуються у спеціальній літературі, є й досвід зарубіжних країн (Франція та інші). Можна піти шляхом укрупнення законодавчих актів про інтелектуальну власність (наприклад, прийняти розгорнутий закон про авторське право і суміжні права). В ньому дати всі основні положення про охорону прав на окремі об'єкти авторського права, які до нині поки що цього не мають (наприклад, твори архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва, комп'ютерні програми тощо). Закон України «Про авторське право і суміжні права» має стати своєрідним кодексом авторського права, в якому повинні бути норми про фінансування інтелектуальної діяльності у гуманітарній сфері, про оподаткування, стимулювання та заохочення тощо.

Такий окремих повноцінний закон має бути прийнятий і про промислову власність, який повинен увібрати всі чинні закони України про неї та інші об'єкти творчої діяльності, на котрі поширюється патентна форма їх охорони, у тому числі і у формі свідоцтв.

Слід мати на увазі, що інтелектуальна діяльність стрімко розгортається, з'являються нові об'єкти, які потребують правової охорони, що, у свою чергу, зумовлює розростання законодавства про інтелектуальну власність. При цьому до вказаного законодавства мають бути включені норми про допоміжне забезпечення інтелектуальної діяльності: фінансування, оподаткування, матеріально-технічне забезпечення, стимулювання та заохочення тощо. Про це прямо йдеться у Посланні Президента до Верховної Ради України [7, С. 55]. Інтелектуальна власність - найцінніший капітал, який потребує шанобливого ставлення до себе [8, С. 31].

Висновки. Законодавство України про інтелектуальну власність, у якій би формі воно не існувало, має охоплювати всі правові норми, що забезпечують охорону (у найширшому значенні цього слова) весь процес від зародження ідеї до її впровадження у суспільно-корисну діяльність. Адже перед тим, як надати правову охорону, треба мати об'єкт останньої. Він може бути створений у результаті інтелектуальної діяльності, яку всіяко необхідно розгортати. Чинне законодавство України про інтелектуальну власність повинно бути зорієнтовано, передусім, на всебічне стимулювання розвитку активності і ефективності інтелектуальної діяльності.

Має бути упорядкована і система законодавства про інтелектуальну власність. З окремих об'єктів інтелектуальної власності взагалі поки що немає законодавчих актів (біотехнології та багато інших), деякі об'єкти лише згадуються у законодавстві (твори архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва), інші охороняються декількома законодавчими актами. В системі законодавства України про інтелектуальну власність відсутня внутрішня логіка і спрямованість окремих законодавчих актів. Наприклад, нещодавно прийнята нова редакція Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» [9]. В цілому - потрібний Закон. Але поряд з ним існують закони України «Про захист рослин» [10], «Про рослинний світ» [11]. Виникає сумнів у доцільності здійснення правової охорони одного і того ж об'єкта трьома і більше законодавчими актами. Прийнятий Закон України «Про племінне тваринництво» [12], згодом Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про племінне тваринництво» [13]. І хоча у цих законодавчих актах у преамбулі йдеться ніби то й про правові основи, насправді, зазначені акти не містять останніх. Вони не передбачають відповідних охоронних документів на селекційні досягнення у сфері племінного тваринництва і не визначають правил правової охорони самих селекційних досягнень. Те ж саме варто сказати про Закон України «Про архітектурну діяльність» [14].

У сфері інтелектуальної діяльності й інтелектуальної власності мають бути розроблені і прийняті на державному рівні концептуальні засади законотворчої політики. Повинно бути чітко визначено, які закони потрібні у цій сфері, на яких принципових засадах вони мають бути побудовані, їх соціальна спрямованість тощо. Очевидно, слід виходити з того: якщо добробут народу, науково-технічний рівень виробництва, соціально-економічний прогрес суспільства в цілому зумовлюються рівнем інтелектуальної діяльності та ефективності її результатів - інтелектуальної власності, то спрямованість законодавства України про інтелектуальну власність повинна бути націлена на творця.

У державі мають бути створені такі правові, матеріально-технічні, фінансові, заохочувальні та інші умови, які викликали б бажання брати участь у творчій роботі кожного члена суспільства. Зрозуміло, не кожний створюватиме вартє уваги. Але серед них будуть і справжні, талановиті творці. Їх треба вишукувати і опікати з дитячих років. Суспільство має глибоко усвідомити, без творців будь-який його прогрес неможливий.

Проте, як уже зазначалося, охорона прав інтелектуальної власності в широкому розумінні не повинна обмежуватися лише охороною прав й інтересів суб'єктів інтелектуальної власності. Насамперед, творці - учасники творчого процесу чи інтелектуальної діяльності повинні бути наділені таким колом прав, пільг та інших умов, які найкращим чином сприяли б розвитку інтелектуальної діяльності та створенню інтелектуальної власності. Для створення такої атмосфери необхідно розв'язати низку важливих правових проблем, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні. Монографія. - Х.: Національний університет внутрішніх справ України, 2002. - 362 с.

2. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2001 році». - К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України. – 2002. – 412 с.
3. ВОИС. Всемирная организация интеллектуальной собственности. Общая информация. - Женева, 1995. – 90 с.
4. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності. Авторсько – правовий аспект / Р.Б. Шишка. – Харків, 2002. – 368 с.
5. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики. Зб. наук. статей / За ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 424 с.
6. Наукова і інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. - К., 2001. - С.237 –268.
7. Послання Президента України до Верховної Ради. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки. – К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України. – 2002. – 74 с.
8. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал. Ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг. – СПб., 2001. – 288 с.
9. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 23. - Ст. 163.
10. Закон України «Про захист рослин» // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 50-51. - Ст. 310.
11. Закон України «Про рослинний світ» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 22 -23. - Ст. 198.
12. Закон України «Про племінне тваринництво» // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 3. - Ст. 7.
13. Закон України «Про внесення змін в Закон України “Про племінне тваринництво» // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 6-7. - Ст. 37.
14. Закон України «Про архітектурну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 31. - Ст. 246.

Ключові слова: інтелектуальна власність, творець, правова охорона, немайнові права, майнові права

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, творец, правовая охрана, неимущественные права, имущественные права

Key words: intellectual property, creator, legal safeguard, unproperty rights, property rights

УДК 347. 749

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ТОВАРІВ, ЯКІ МІСТЯТЬ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Швец Г. О., к. філол. н., доцент кафедри інноватики та управління ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь
Левінчук О.О., магістр кафедри інтелектуальної власності і права, м. Маріуполь

Швец Г. О., Левінчук О. О. Напрямки вдосконалення митного контролю при переміщенні через митний кордон товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності. Розглянуто механізм здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. Запропоновано напрямки вдосконалення щодо спрощення та гармонізації митних процедур, стосовно об'єктів прав інтелектуальної власності.

Швец Г. А., Левенчук А. А. Направления по совершенствованию таможенного контроля при перемещении через таможенную границу товаров, которые содержат объекты права интеллектуальной собственности. Рассмотрен механизм осуществления таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые содержат объекты интеллектуальной собственности. Предложены рекомендации по совершенствованию упрощения и гармонизации таможенных процедур, относительно объектов прав интеллектуальной собственности.

Shvets G., Levenchuk A. Directions of Perfection of Custom Control at Moving through the Custom Border of Commodities that Contain the Objects of Right of Intellectual Ownership. The mechanism of realization of custom control and custom registration of commodities that contain the objects of intellectual property is considered. Offered to recommendation on perfection of simplification and harmonization of custom procedures, in relation to the objects of intellectual ownership rights.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення надійного захисту й охорони інтелектуальної власності викликана такими негативними політичними й економічними наслідками торгівлі контрафактною